

ኣብ ግዜ ጸበባ ወገን ንወገን ምድጋፍ ጽቡቕ ግን ንመን? ብኸመይ?

ሰብ ኮይንካ ንዝተጸገመ ሰብ ብዓቕምኻ ብሓሳብ፡ ብዓይነት ድዩ ብገንዘብ ምሕጋዝ፡ ናይ መጀመርታ መለክዒ ሓቀኛ ስልጡን ሰብአዊ ኣተሓሳስባዎይ። ምኽንያቱ ሰብአውነት ሰብ ኮይንካ ምፍጣርን ሰብአዊ ሕልና ምውናን ምበር፡ ኣፍልጦ ወይ ቀረባን ርሑቕን ዝምድና ምህላውን ዘይምህላውን ኣይሓትትን። ሰብአዊ ደገፍ ኣብ ዘድልዩ ኩሉን ንኹሉን ብሓሳብን ብተግባርን ተደናጋጽነትንካ ምርኣይ ብዓለማውን ሰማውያን ሕገ ቅቡልዎይ። ልዕሊ ኩሉ ከኣ ነቲ ገባሪ ሰናይ ምሉእ ሕልናዊ ዕግበት ዝህብ ቅዱስ ተግባርዎይ።

ኤርትራዊ ባህሊ ካብ ቀደም ካብ ጥንቲ ብነፋግነት ዝሕመ ኣይኮነን። ዘይከም ሎሚ ብህግደፋዊ ዘራጊቶ ብኣሉታ ከይተጸልወ፡ ዝተጸገመ መቐርብ ቤተሰብ ብሓላፍነት ይኣሊ ይሕብሕብ። ኣመት ጎረቤቱ ይገብር ካብ ዘለዎ የካፍል። መንነቱ ንዘይፈልጦ መንገደኛ፡ ሰብ ብምጅኑ ጥራሕ ኣብ ገዛ ኣእትዩ ካብ ዘለዎ እኸለማይ ኣቕሪቡ ብፍሕሹ ገጽ የፋኑ ነይሩ። ነቲ ስሩት ኣወንታዊ ሰብአዊ ተደናጋጽነት፡ ኤርትራዊ ሃገራዊ ፖለቲካዊ መንነት ምስተወሰኸ ከኣ፡ ከም ህዝቢ ሕድሕዳዊ ሓልዮቱን ምድንጋጽን ወሲኹ። ብዝኾነ ኣጋጣሚ ኤርትራዊ/ት ጸገም ኣጋጢምዎ/ዋ ኣብ ትሰምዓሉ ልክዕ ካብ ሓንቲ ማህጸን ከም ዝወጸኣ ትስንብድን ትደናገጽን። ኣይዘመድካን ኣይ ወዲ ዓድኻን ኣይመማህርትኻ ብገጽ ኣይትፈልጦን ኤርትራዊ ስለዝኾነ/ት ግን ብዓቕምኻ ንምድሓኑ/ና ብውሽጥኻ ሰብአውን ዜግነታውን ሓላፍነት ይስመዓካዎም ብገንዘብ ብጉልበት ድዩ ብፍልጠት ትውፈ ትረባረብ። እዚ እቲ ከም ህዝቢ እንኾርዓሉ ስሩት ኤርትራዊ ባህሊ ምድግጋፍዎይ።

ኤርትራ ከምዮቲ ጉጅለ ህግደፍን ተመሳሳሊ ጨፍላቕ ፖለቲካዊ ባህሪ ዘለዎም ገለ ወገናትን ዝብልዎ ናይ ሓደ ህዝቢ ሃገር ኣይኮነትን። ብሄራዊ ብዙሕነት፣ ሃይማኖታዊ ብዙሕነት፣ ባህላዊ ብዙሕነት፣ ሓላፍ ዘላፍ ዝበዝሖ መነባብሮን ዘይምዕራይ ማሕበረ ቁጠባዊ ምዕባለን ዘለዎ ሕብረ ብሄራዊት ሃገርዎይ። ከምኡ ኮይኑ ግን ዘይጋነን ግን ከኣ ሓባራውን ተደጋጋፍን ህይወት ዘለዎ ህዝቢ ዝነበረላ ሃገርዎይ። መጥመሪ ናይወይዘ ክብርታትወይ ከኣ፡ ሰብአውነት፡ ኤርትራዊ ሃገራውነት፣ ሃይማኖታዊ ኣስተምህሮን ማዕበያን ኣልካ ክግለጽ ይከኣል።

ኤርትራዊ ሃገራዊ ስምዒት ምስዮቲ ህዝቢ ዝተፈጥረ ወይ ድማ ብዕድል ኣብ ዝኾነ ግዜ ሃንደበት ዝመጽኦ ኣይኮነን። ደረጃ ብደረጃ ድሕሪ ነዊሕ መስርሕዎይ ኣብዚ በጺሑ። ነንበይኖም መበቆል ቋንቋን ባህልን ዘለዎም ብሄራትን ብሄራ-ሰባትን ኤርትራ፡ ብባዕዳዊ መግዛእቲ ብሓንሳብ ስለዝተገፍዑ፡ መንነቶም ስለ ዝተደፍረ፡ ብሓንሳብ ክቕንዘው ተገዲዶም። ነዚ መግዛእታዊ ኣደራጅ ዝጠንቁ ቃንዛ ንምፍጥስ ድማ፡ ኣንጻር ናይ ሓባር ጸላኢ ብሓባር ወፊሮም። ኤርትራዊ ሃገራዊ ስምዒት ከኣ ዝያዳ ጎልቢቲ። ምስዮቲ ኩሉ መራሕቲ ፖለቲካዊ ውድባትን ጉጅለታትን ንጸቢብ ሕሳባቶም ክብሉ ዘተኣታተውዎ ዘይ ህዝባውን ዘይመትከላዊ ፖለቲካዊ ምፍትሕፋሕ ዝጠንቁ ደማዊ ውግኣት፡ ኣብዮቲ ዝተናወሓ ሰላማውን ብረታውን ተጋድሎ ዝያዳ ተቐራሪቦምን ጥምረት ፈጢሮምን።

ኤርትራዊ ባህሊ ምድግጋፍን ሃያብነትን ኣንጻር ባዕዳዊ መግዛእቲ ኣብ ዝግበር ዝነበረ ምርብራብ ጎሊሁ ዝተራእየሉ መድረኽ ነይሩ። ኤርትራውያን ብመንገዲ ውድባቶም ኣቢሎም ዝልግስዎ ዝነበሩ ገንዘባውን ዓይነታውን ህያብ ማእከሉ ነቶም ፖለቲካዊ ውድባት ዝገበረ ኣይነበረን። ሕጂዮውን ኣይኮነን። እንታይ ደኣ፡ ነቲ ሰውራ ኣሓይልካ ሃገራዊ ነጻነትን ህዝባዊ ሓርነትን ክውን ንምግባር ዝዓለመዎይ። ንኣብነት ብሓፋሽ ውድባት ዝፍለጡ ደገፍቲ ህዝባዊ ግንባር ሓርነት ኤርትራ ብሓፈሻ፡ ኣብ ዝተፈላለዩ ሃገራት ስደት ዝነበሩ ኣዴታት ከኣ ብፍላይ ሃገሪይ ስልማተይ እናበላ ዝገብራኦ ዝነበሩ ኩሉ ሸነኻዊ ወፊያ፡ ንስለ ድሕነት ህዝቢ ኤርትራን መግለጺ ለጋስ ባህሊ ኤርትራውያንን ምበር፡ ካብ ፖለቲካዊ ስኽራን ዝብገስን ንሓደ ውድብ ድማ ንምሕንስን ንምቕላብን ዝዓለመ ዘይምንባሩ ንምርዳእ ኣየጸግምን።

እዚ ዘሕብን ሃገራዊ ፍቅርን ሕድሕድ ህዝባዊ ምድግጋፍን ባህሊያዊ፣ ብከምቲ ኣብ ግዜ ብረታዊ ቃልሲ ዝነበሮ ናህርን ምቕትን ዓቂቡ ኣይቀጸለን። ብሰሪ ሓቀኛ መሪሕ ህዝባዊ ደሞክራሲያዊ ውድብን፣ ብቑዕ ቀላሲ መሪሕነትን ዘይምርካብ መስመሩ ስሒቱ። ካብ 1991 ንደሓር እቲ ቅድም ዝነበረ ህዝባዊ ሓልዮትን ሃገራዊ ፍቅርን ዝማእከሉ ስምዒትን ወፊያን ናብ ደገፊ ሓደ ውድብን ሓደ ሰብን ተቐይሩ። ካብ ሰናይ ተበግሶን ጭቡጥ ቁጠባዊ ዓቕምን ናብ ፍቶ ጽላእ ዝተበሃልካዮ ትግብርን ትኸፍልን ዝብል ኣስገዳድ ተለዊጡ።

ብፖለቲካዊ ንቕሓት ድዩ ብግዝያዊ ስምዒት (ብይገብሩ ኣለው ኣነጮውን ክገብር ብላኹማ) ቅድም ክብል ዝነበረ ሃገራዊ ስምዒትን ልግስን ቀስብቐስ ተዳኺሙ። ህዝብና ሃገርና ማለት ተሪፉ፣ ውድብና መንግስትና መራሒና ናብ ዝብል ዕላማ ኣልቦ ዕሙት ኣምልኾ ተሰጋጊሩ። ፖለቲካዊ መንነት ዝበሃል መምዘኒ ጠፊኡ። ሕልና ኣልቦነት ነጊሱ። መሰረታዊ ሰብኣዊ ኣረኣኢያ ተሃሪሙ። ኢ-ሰብኣውን ፋሽሽታውን ተግባራት ቅቡልነት ክረክብ ክነኣድ ብመደብ ተሰሪሕሉ። ብሃገር ደረጃ ራዕዲ ተእታትዮ።

ነቲ ብድድ ኢሉ ካብ ሕግን ሕጋዊ ትካላዊ ኣሰራርሓን ወጻኢ ዝኣስር ዝቐትል፣ ንብረትን ጥሪትን ዝዘምት ዘድኪ፣ ኣብ ዘይፍትሓዊ ኩናት ኣእትዮ ከንቱ ሞት ክትመው ዝገብር ጸረ-ህዝቢ ጉጅለ ህግደፍን መራሒኡን ዝዛርቦን ዝግበሮን ኩሉ ቅቡል ዝብል ኣተሓሳስባ ጸብለልታ ረኺቡ። ሃገራት ብርሑቕ ክግንዘቡ ቅነዕ ኣንፈት ከትሕዙ ትጽቢት ዝግበረሎም ገዳይም ተጋደልቲ፣ ብናይ ቀለም ትምህርቲ ኣብጮቲ ዝለዓለ ደረጃ ሊቕነት ዝበጽሑ ምሁራት ከይተረፈ ዝተሃረብካዮ ቀለም፣ ዝረገጽካዮ ለምለም፣ ይግበረልካ ዕንቅፋት ኣይርከብካ ናብ ዝብል ቅሉዕ ግን ዓሻ ኣምልኾ ዝበጽሕሉ መድረኽ ተራእዮ። ንበረልና ንበር፣ ንዓኻን ስለኻን፣ ንሕና ንሱ፣ መንግስትና ንዓና ንሕና ንመንግስትና፣ ሓደ ህዝቢ ሓደ ልቢ፣ መኸተ፣ ዝብሉ ቃላት ከኣ ሓበርቲ ናይጮቲ ድሕሪ 1991 ዝተጋህደ ዘሕፍር ኣረኣኢያ ኣምልኾ ሓደ ሰብጮዮ።

እዚ እንኩ-ሰባዊ ጸረ-ህዝቢ ስርዓት፣ ኣሃራቢት ግን ከኣ፣ ኣብ ትሕቲ መንግስቲ ኢትዮጵያ ትመሓደር ንዝነበረት ቁሽት ባድመ ኣብ 1998 ወሪሩ ተቐጻጸርዋ። ካብጮቲ ወሪርካ ዝሓዝካዮ ውጻእጮዎ ይግበኣኒ ንትብሎ መሬት ብሰላማውን ሕጋውን ኣገባብ ሕተት ዝብል ካብ ብዙሓት ወገናት ጸውዒት ቀሪብሉ ዕጭ ሓንፈፍኩ፣ ዋላ ጸሓይ ኣይትብረቕ ኣይወጽእንጮዩ፣ ኢሉ። ክልተ ሃገራት ናብ ዲቕ ዝበለ ኣዕናዊ ኩናት ክኣትዎ ገይሩ። እቲ ካብ ህዝባውን ሃገራውን ፍቕሪ ናብ ኣምልኾ ሓደ ሰብ ዝተቐየረ ኣተሓሳስባ፣ ኣብ ክንዲ ኣይፋል መንገዲ ጽልእን ኩናትን ምርጫና ኣይኮነን፣ ኩሉ ነገር ብሰላምን ብሕግን ክፍታሕ ኣለዎ ዝብል ጸቕጢ ዝገብር፣ ኣጅኻ በርትዕ ቀጽል ኣብ ጎንኻ ኣለና ኢሉ፣ ብሞራል፣ ብገንዘብ፣ ብዓይነት፣ ብጉልበት፣ ብፍልጠት ኣተባቢዕዎ። ደጊፍዎ። ንመናውሒ ስልጣኑ ብመደብ ኣብራሲ ኩናት ዝወለዐ ውልቀ-ሰብን ጉጅለኡን ከኣ በቲ ደገፍ ሰኺሩ። ከም ሳዕቤኑ ብኣማኢት ኣሸሓት ዝቐጸር ሰብኣዊ ዓቕሚ ሰንኪሉን መይቱን። ብኣማኢት ኣሸሓት ዜጋታት ካብ ቤት ንብረቶም ተፈናቑሎም። ሃብቲ ሃገር ዓንዩ። ምስሊ ሃገር ተዓይኑ።

ኣምለኸቲ ሓደ ሰብ ኣብጮዚ ጉዳይ እንታይ ጌጋ ፈጸምና? እንታይ ኢልና? እንታይ ገይርን ኢሎም ካብ ተመክሮኦም ኣብ ክንዲ ዝመሃሩ ሰብኣይ ሓደ ቃሉ፣ ዓይነት ሓደ ልቢ ሓደ ህዝቢ እናጨርሑ ብመንገዲ ጥፍኣት ቀጸሎም። ኣብ 2001 ኣብ ማይቤት እቲ ጉጅለ ንዝተፈጥረ ወርቃዊ ዕድል፣ ጽገናዊ ለውጢ ንዝጠለቡ ወገናት ብመጋበርያ ወያነን ኣውራጃውነት ብምኽናን ንእንኩ-ሰባዊ ስርዓት ዘለዎም ሕሉፍ ኣምልኾ ገሊጸም። ኣስታት 20 ዓመት ከኣ ህዝቢ ይሰደድ፣ ይበተን፣ ይሳቕ፣ ይጽነት ብዘየገድስ፣ ዕድመን ጥዕናን ንመራሒና፣ ዶብና ተሓንጺጹ ልኡላውነትና ክሳብ ዝኸበር ኣብ ጎኒ መንግስትና ብዝብል ፖለቲካዊ ሃላልነት ክዕጅብዎ ጸኒሖም።

ኣብ መፋርቕ 2018 ድማ እቲ ዘምልኸዎ፣ መን ከማኻ ዝበልዎ፣ ኩለንተናይ ንዓኻን ስለኻን ዝበልዎ ወሳኒ ባእታ፣ ከም ዘገናዝብ ሕልና ዘለዎም ሰባት፣ ፖለቲካዊ መንነት ዘለዎም ዜጋታት፣ ኣብ ልዕሊ ኣብዘሓ ህዝብታት ኤርትራን ልኡላዊ ግዝኣት ሃገረ ኤርትራን ቃሕ ዝብሎ ክገብር ኩለንተናዊ ደገፍ ዝገብሩ ኣምለኸቲ ክብርን ኣፍልጦን ከምዘይህቦም ብተዘዋዋሪ ኣርዲእዎም። ኣብ ዝሓለፈ 20 ዓመት ኣይከሰርናን፣ ህዝቢ ኤርትራን ኢትዮጵያን ክልተ ህዝብታትጮዮም ዝብል ታሪኽ ዘይፈልጥጮዩ፣ ጉዳይ ምሕንጻጽ ዶብ ቀዳምነትና

አይኮነን። ናይ ሕጂ አጀንዳና ምርጫ ጠባቂ ቀርቲ አፍሪቃጫ ክብል ፍቓደኛታት ባራዩ ምኅኅዳም ነገርዎም። ንዕኡን ንሰለኡን ክብሉ ሕልናኦም ክሳብ ምሻጥ በጺሖም ክንሶም፣ ብዘይ ምስገና ማይ ዓሚኸም ክተርፉ ገይርዎም። እዚ ንሉባም እኹል ትምህርቲጫዩ። ሓንሳብ ሕልናኦም ሸይጦም ኣብ ውልቀ ሰብ ምምላኽ ስለ ዝጀመሩ ግን፣ ዝተባህልዎ ክፍጽሙ ምበር ኣበይ ነይርና፣ ናበይ ይኸይድ ኣለና ኢሎም ክመራመሩ ኣይተዓደሉን።

ብዓለም ደረጃ መድሓኒት ዘይተረኸበሉ ለበዳ ሕማም ኮረና (ኮቪድ 19) ተኸሲቱ። ሓላፍነቶም ብግቡእ ዝርድኡ ተሓታትነት ዘለዎም መንግስታት ብተርእዮ ናይጫ ቀታሊ ሕማም ሰንቢዶም። ዜጋታት በቲ ሕማም ከይልከፉጫ ከይሞቱ እንታይ ንግበር? እንታይ እንተገበርና ይሓይሽ ዝብል ሞያተኛታት ጥዕና፣ ተመራመርትን ሓዊሶም መድረኽ ከፊቶም ተመያይጦም። ጥዕና ዜጋታት ንምሕላውን ከጋጥም ንዝኸለል ቁጠባዊ ውድቀት ንምክልኻል ይሕግዝ ዝተባህለ ባጀት መዲቦም ክንቀሳቅሱ ተራእዮም። ቀደመ-ጫውን ህዝቢ ካብ ናብን ከይንቀሳቅስ ሰሪሖ ከይፍሪ ክደኪ፣ ከይራኸብ ክፈላለ፣ ፖሊሲ ተኩሲካ ቅተል ኣውጺኡ ከተግብር ዝጸንሐ ፈራሕ ጨካን ጉጅለ ህግደፍ፣ ንሕማም ኮረና ከም ጽቡቕ ኣጋጣሚ ወሲዶ፣ ህዝቢ ከመይ ይሰርሕ እንታይ ይበልዕ ከየገደሶ እንኮ መድሓኒት ካብጫ ሕማም ካብን ናብን ዘይምንቅስቓስ ኣብ ዝህምዕዎ ዝብል መምርሒ ኣይውጺኡ የተግብሮ እነሆ። ከም መንግስቲ ክንድዚ ባጀት ሰለዐ ክብል ኣይተሰምዐን። ብኣንጻሩ ካብ ለገስቲ ሃገራት ንዝመጽኡ ናውቲ ሕክምና ካብ መዓርፎ ነፍርቲ ሰምበል ክምለሰጫ ገይሩ። እዚ ከምጫ ዓይነት ኣካይዳ ብዘይካ ህዝቢ ክሃልቕ ምፍራድ ካልእ መግለጺ ዝወሃቦ ኣይኮነን።

ኣብ ወጻኢ ሃገራት ዝርከቡ መራሒና ምበር መምርሒና ዘይፈልጡ ካብ ሕሉፍ ጉድለቶም ዘይምሃሩ ዜጋታት፣ ብውሽጢ ውሽጢ ንዝገብሮ ዘሎ ጎስጓጎት ተቐቢሎም፣ ህዝብና ካብ ለበዳ ሕማም ኮሮና ንምክልኻል ብዝብል ወፊያ የገብሩ ከም ዘለው ዕለታዊ ብማዕከናት ዜና ህግደፍ ንሰምዕ ኣለና። ንህዝብና ዝብል ንጹህ ሕልና ዝኾነ ኢንታ ዘይወጽኦ፣ ንቕድሚትጫውን ክቕጽል ዘለዎ ምስጉን ተግባርጫ። እንተኾነ ግን፣ ብመምርሒ ህግደፍ ዝተበገሰ፣ ኣብ ካዝና ህግደፍ ዝኣቱ ወፊያ ንመን? ብሓቂ ነቲ ደገፍ ዘድልዮ ህዝቢ ብኸመይ? ወፊያ ዝገብሩ ዘለው ወገናት ገንዘቦም ብስም መን? ንመን ይብዎ ከም ዘለው ኣቕዲሞም ኣዳቂቕም ክሓስቡ ነይርዎም። ሓላፍነት ዝስመዖ መንግስቲጫ ዝብል እምነት እንተደኣ ኣለዎም ኮይኑ፣ ከም መንግስቲ ብወግዒ ክገብሮ ዘለዎ ክገብር ጸቕቲ ክገብሩ ነይርዎም። ንሱ ዝዓቕሙ ገይሩጫ ኣብ ዝበልሉ ከኣ፣ ኣብጫ ደገፍ ዘድልዮ ድኻ ህዝቢ ክበጽሕ ከም ዝኸለል ብዝተኣማመንሉ መንገዲ ኣቢሎም ከበርክቱ ቅኑዕ ይኸውን።

ህዝቢ ናይ ምስቓይ ምድካይ መደብ ከምዘለዎ፣ ንደቂ ስውኣትን ስድራ ቤት ስውኣት ዝተለገሰ ከም ዝምንዘዕ እናፈለጡ፣ ዓለም ተደጋጊፋ ሕማም ኮሮና (ኮቪድ 19) ኣብ ትምክተሉ ዘሎ ፈታኒ ወቕቲ ብዙሕ ወጻኢታት ተገይርሉ ካብ ርሑቕ ተጓዲዞ ንዝመጽኦ ሰብኣዊ ሓገዝ ኣይቅበልን ኢሉ ዝመለሰ ጸረ-ህዝቢ ጉጅለ ምኅኅኑ እናረኣዩን እናሰምዑን ብመንገዱ ናብ ህዝቢ ክበጽሑሎም ምሕሳቦም ገለ ምሒር የወሃትጫዮም። እቶም ገለ ኸኣ ካብ ሕማም ፖለቲካዊ ኣምልኾ ዘይተላቐቐጫዮም። ኣብ ውሽጢ ሃገርጫውን ዓዲ እስለ ክንድዚ ናቕፋን ኩንታል እኸልን ወፍዮም ክበሃል ንሰምዕ ኣለና ኢና። ንሶም ዝካፈል ዓቕሚ ሃልይዎም ዘይኮነስ ኣውጽኡ ተባሂሎም ተገዲዶም ስለዝኾኑ ኣይውቀሱን። እንተቶም ኣብ ርሑቕ ምዕራባዊ ዓለም ዝነበሩ ወገናት ግን፣ ንህዝብና ምባሎም ጽቡቕ፣ ብተግባር ግን ከምጫ ብስመ ምኸባር ልኡላውነት ሃገር፣ ድራር ሓይልታት ምክልኻል ኤርትራ፣ 2% እናተባህለ ንነዊሕ ዓመታት ዝተገበረ ወፋያ ኣብ ዝተባህሎ መዓላ ዘይወዓለ፣ እዚ ናይ ሕጂ ድማ ኣብ መምላእ ካዝና ጸረ-ህዝቢ ጉጅለ ህግደፍን መሳቕይን መቕተልን ዜጋታትን ከም ዝውዕል ክርድኡ ይግባእ።